

Naime, M. (2025). Hvordan ser jurister verden? Undervisning i juss på tverrfaglig masternivå.

I R. Helde, A. Parmann & E. Suzen (Red.), *Undervisning i rettsvitenskap for de som ikke skal bli jurister* (s. 175–190). Fagbokforlaget. DOI: <https://doi.org/10.55669/oa540209>

Kapittel 9

Hvordan ser jurister verden?

Undervisning i juss på tverrfaglig masternivå

Monica Naime¹

¹ Universitetet i Bergen¹

---

¹ Takk til Dr. Roger Strand og Dr. Kristian Strømsnes for gode kommentarer til teksten. Takk også til Dr. Kjetil Rommetveit og Det juridiske fakultet for deres støtte i undervisningsprosjektet.

Sammendrag: Kapitlet drøfter sentrale utfordringer og veier fremover i undervisning i juss for studenter i et tverrfaglig perspektiv. En case-studie fra masterprogrammet i bærekraft ved Universitetet i Bergen belyser særegenhetene ved undervisning i en tverrfaglig kontekst. Den deskriptive fremstillingen av kunnskapen, ferdighetene og den generelle kompetansen har som mål at studentene skal kunne nærme seg de juridiske dimensjonene av gjenstridige problemer, samt vite når det er nødvendig å henvende seg til en jurist. I tillegg til å gi et juridisk rammeverk for tverrfaglighet og bærekraft, er det nyttig å avdekke prosessene og teknikkene som jurister bruker for å forstå verden. Når det ikke finnes et felles fag eller en felles profesjon, kan undervisning i juss ikke bare begrenses til å overføre kunnskap om lover og forskrifter. Undervisningen må også dyrke frem en måte å tenke på.

Nøkkelord: tverrfaglighet, bærekraft, kunnskap, ferdigheter, generell kompetanse

Abstract: The chapter discusses central challenges and ways forward in teaching law to students from an interdisciplinary perspective. A case study of the master program in sustainability at the University of Bergen allows setting the particularities of teaching in a three-fold interdisciplinary context. The descriptive account of the knowledge, skills, and general competence all aim for students to be able to approach legal dimensions of wicked problems, as well as knowing when to seek specialized advice. The study reveals that more than giving the legal framework for interdisciplinarity and sustainability, it is useful to uncover the processes and the techniques that constitute the lenses through which lawyers see the world. In the absence of a common field or profession, teaching law to non-law students cannot be limited to knowledge about laws and regulations, but rather to cultivating a way of thinking.

Keywords: interdisciplinarity, sustainability, knowledge, skills, general competence

Innledning

Jussen har vært en akademisk disiplin i mange århundrer. Den første akademiske graden var en juridisk grad, oppnådd av glossatorene på 1100-tallet som studerte romerretten (Gisle, 2023). Bologna, det første europeiske universitetet, ble grunnlagt av fire rettslærde på 1100-tallet (University of Bologna, 2024). Et århundre senere begynte doktorgrader å bli tildelt andre fagområder enn juss. Som egen disiplin har juss alltid krevd flere års studier for å bli jurist. Den har derfor både teoretiske og praktiske dimensjoner. Videre gjennomsyrrer juss alle aspekter av individets liv, både som person og i samfunnet. Hvordan kan man da undervise juss i en kontekst der målet ikke er å bli jurist? Dette byr på visse utfordringer, som denne boken vitner om.

Dessuten står vi i dag overfor en rekke gjenstridige problemer, *wicked problems* (Rittel & Webber, 1973), som ingen fagdisiplin kan løse alene. Disse problemene krever tverrfaglig kunnskap for å håndteres på en bærekraftig måte. Samfunnsvitenskap, politikk, realfag og juss synes alle nødvendige for å bidra til en mer bærekraftig verden. Det handler mer om en måte å tenke på enn å «kunne» noe innenfor en spesifikk disiplin.

Undervisning i juss for tverrfaglige masterstudenter har et spesifikt formål, hvorav ingen er å bli jurister eller advokater, og heller ikke å jobbe innenfor et bestemt fagområde – som journalister, politi, sykepleie, sosialarbeidere, osv., noe som andre kapitler gir bevis om. Å undervise juss til disse ikke-juristene presenterer visse utfordringer som dette kapitlet vil diskutere. Uten et felles fag eller en felles profesjon kan undervisning i juss ikke begrenses til kun å overføre kunnskap om lover og forskrifter. Den må også dyrke frem en måte å tenke på, om hvordan jussen samspiller med politikk, samfunn og naturvitenskap, blant annet.

Kapitlet er basert på undervisning på masterprogrammet i bærekraft ved Universitetet i Bergen, grunnlagt høsten 2021. Fire års erfaring med å undervise juss for disse studentene har bidratt til å konsolidere undervisningsmetoden som diskuteres her. Ved å fokusere på sentral kunnskap og grunnleggende ferdigheter, håper man at studentene oppnår den generelle kompetansen til å forstå de juridiske dimensjonene ved forskjellige problemstillinger. De skal også kjenne igjen når det er nødvendig å trekke inn en spesialist. Selv om tilnærmingen og metodene presentert her gjelder for et spesifikt program, kan de også være relevante for andre som underviser i juridiske

emner for ikke-jurister. Dette gjelder spesielt i en verden med omfattende bruk av KI-verktøy og språkmodeller som kan hjelpe studenter med å raskt finne relevante rettskilder innenfor deres respektive felt.

Dette kapittelet er delt inn i fire seksjoner i tillegg til denne innledningen. Den påfølgende seksjonen skisserer studiens kontekst, både fra et tverrfaglig og pedagogisk perspektiv. Deretter følger tre seksjoner som tar for seg henholdsvis forventet kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse. Kapittelet avsluttes med å belyse noen implikasjoner og begrensninger.

Kontekst

Tredelt tverrfaglighet

Som det fremgår av andre kapitler i denne boken, skjer undervisning i juss for ikke-jurister i mange sammenhenger. Det er derfor nødvendig å tilpasse undervisningsstrategiene til hver enkelt situasjon. Det er viktig å behandle noen detaljer om undervisningskonteksten i denne studien.

Den aktuelle konteksten dreier seg, som nevnt, om undervisning i juss på masternivå for studenter ved masterprogrammet i bærekraft ved Universitetet i Bergen. Målet med mastergraden er «å kunne forstå, analysere og utvikle løsninger på krevjande utfordringer på måtar som er samfunns-, miljømessig og økonomisk berekraftige» (Universitetet i Bergen, 2024b). Programmet bygger på en forståelse av at «Berekraftig utvikling for det 21. hundreåret krev kunnskap, institusjonar og handlingsformer som går lenger enn dei fragmenterte perspektiva frå enkeltstående akademiske disiplinær» (Universitetet i Bergen, 2024b). Studieprogrammet består av obligatoriske generelle kurs og valgfrie spesialiseringskurs. Spesialiseringen foregår innenfor ett av følgende tematiske områder: Globale utfordringer, Klima- og energiomstilling, eller Marin bærekraft, hvor samfunnsvitenskap, humaniora og naturvitenskap er representert.

Programmets utforming innebærer at det er en tredimensjonal tverrfaglighet. Studentene har ulike faglige bakgrunner fra sine bachelorstudier. De velger å spesialisere seg innen ett av tre forskjellige områder i masterprogrammet. De vil alle arbeide innenfor ulike sektorer, med varierende grad av behov for juridisk kompetanse.

I den spesifikke konteksten som studeres, er undervisning i juss også begrenset til kun åtte timer i klasserommet av totalt 90 timer. Seks av de åtte timene er innlemmet i kurset «Tverrfaglige tilnærminger til bærekraft», som gir 15 studiepoeng. De siste to er inkludert i kurset «Kunnskapsformer», tilsvarende 5 studiepoeng. Det juridiske pensumet som benyttes, er basert på grunnleggende juridisk litteratur på bachelornivå. Pensumet danner bakgrunnen for undervisning og diskusjoner i klasserommet, med tanke på en effektiv bruk av tid, i tillegg til det pedagogiske rammeverket beskrevet nedenfor. I 2024 bestod pensumet av verkene til Honoré (1995) – to bokkapitler – og Orakhelashvili & Akehurst (2019) – tre bokkapitler.

I en slik kontekst er både lokal, nasjonal og internasjonal juss relevant. Å undervise i juss for ikke-jurister innebærer avgrensingsutfordringer. Hvordan undervise i juss i en tverrfaglig kontekst? Hvilken juridisk kunnskap, ferdigheter og evner er felles og nyttige på tvers av disipliner? Hvor dypt skal man gå i rettskildene? Ettersom valgene innenfor juss er så mangfoldige, må enhver avgrensning skje innenfor en pedagogisk ramme. Derfor tas det noen pedagogiske valg, som utdypes i neste punkt.

Pedagogisk rammeverk

I samsvar med gjeldende regelverk i Norge for utdanning – Det norske kvalifikasjonsrammeverket, NKR – er modulen organisert rundt kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse (NOKUT, 2011).

Kunnskap, i henhold til NKR (2011), er «forståelse av teorier, fakta, begreper, prinsipper og prosedyrer innenfor fag, fagområder og/eller yrker». Filosofiske og pedagogiske diskusjoner har diskutert, og fortsetter å debattere, hvilken type kunnskap en jurist bør ha. Dette er tett knyttet til det overordnede målet med juridisk utdanning. For noen handler det om liberal utdanning, mens det for andre er profesjonell utdanning (Clark, 2013). Denne debatten faller imidlertid utenfor formålet med dette kapittelet. Siden denne studien er gjort i Norge, er det nyttig å se på formålene til kunnskap til de tre hoveduniversitetene som tilbyr juridisk utdanning: Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø og Universitetet i Oslo. Disse programmene har som mål å gi stu-

dentene grundig kunnskap om juridisk metode, teorier og historie; om ulike juridiske områder; om forbindelsen mellom internasjonal og nasjonal rett, og om forbindelsen mellom juss og samfunn (Det juridiske fakultet UiB, 2024; Det juridiske fakultet UiO, 2024; Det juridiske fakultet UiT, 2024).

En reform i Norge åpnet nylig for at andre institusjoner kunne etablere masterprogrammer i juss, noe som er nødvendig for å bli jurist og advokat (Libell, 2022). Siden 2023 tilbyr BI, Universitetet i Agder og Universitetet i Stavanger masterprogrammer i juss. Disse programmene inkluderer de samme kunnskapsmålene, selv om de i større grad spesifiserer seg innen selskaps- og forretningsjus (BI, 2024; Handelshøyskolen ved UiA, 2024; Handelshøyskolen ved UiS, 2024).

Alle disse typene kunnskap – juridisk metode, teorier og historie; om ulike juridiske områder; om forbindelsen mellom internasjonal og nasjonal rett, og om koblingen mellom juss og samfunn – kan undervises med varierende dybde. De er relevante for enhver jusstudent, uavhengig av om de skal bli jurister eller ikke. Likevel er det umulig å oppnå disse målene i løpet av et semester, og enda vanskeligere innenfor et tidsrom på bare åtte timer. Formålet med master i bærekraft er uansett ikke å utdanne jurister, men «å kunne forstå, analysere og utvikle løysingar på krevjande utfordringar på måtar som er samfunns-, miljømessig og økonomisk berekraftige» (Universitetet i Bergen, 2024b). Med tanke på at studentene skal kunne forstå, analysere og utvikle løsninger på problemer, er intensjonen med den juridiske kunnskapen her å fremme evnen til å tenke på en «juridisk måte». Med andre ord, å forstå hvordan jurister ser verden. Dette diskuteres mer detaljert nedenfor.

Ferdigheter forstås som «evne til å anvende kunnskap til å løse problemer og oppgaver» (NOKUT, 2011). Ferdigheter knytter seg til det bredere spørsmålet om hvilke sentrale ferdigheter jurister har. Selvfølgelig varierer dette avhengig av hvilken juridisk praksis man fokuserer på. Advokater kan konsentrere seg om ferdigheten til overbevisende å presentere klientens rettsstilling foran en dommer. Dommere kan trenge å objektivt vurdere fakta i saker og avgjøre betydningen av en regel, mens akademikere kan ha behov for å kritisk evaluere domstolenes praksis, osv. Det som er felles, er at de «anvende[r] juridisk metode til å analysere, drøfte og ta standpunkt til rettslige problemstillinger på en kritisk, selvstendig og etisk måte» (Det juridiske fakultet UiO, 2024).

Som med juridisk kunnskap kan disse ferdighetene tilegnes i et femårig masterprogram. Men det er usannsynlig at det kan oppnås på seks måneder,

og enda mindre sannsynlig på noen få timer. En minimalistisk tilnærming til juridiske ferdigheter, i tråd med kunnskapsmålet om å vise hvordan jurister ser verden, er evnen til å kunne identifisere den juridiske dimensjonen innenfor et gitt *wicked problem*. Dette innebærer å identifisere et juridisk problem. Fokuset bør derfor være todelt. For det første, å kunne finne relevante rettskilder for å identifisere om det finnes et juridisk problem og dets rammeverk. For det andre, når de sentrale kildene til et juridisk spørsmål er identifisert, å kunne lese jussen. Det vil si å identifisere de grunnleggende rettighetene og pliktene som utgår fra en gitt regel.

Til slutt refererer generell kompetanse til «å kunne anvende kunnskap og ferdigheter på selvstendig vis i ulike situasjoner gjennom å vise samarbeidsevne, ansvarlighet, evne til refleksjon og kritisk tenkning i studier og yrke» (NOKUT, 2011). Ut fra den kunnskapen og de ferdighetene som tidligere er identifisert, bør den generelle kompetansen tilsvare disse. Studentene bør ha generell kompetanse som gjør dem i stand til å vite når de bør henvende seg til jurister og hvordan de kan samarbeide med dem. Dette krever en viss grad av ansvar, samt evnen til å anerkjenne egne begrensninger. Videre forutsetter det også tilstrekkelig selvstendighet til å formidle juridiske argumenter.

I lys av studieprogrammets kontekst og det pedagogiske rammeverket, ville det generelle læringsutbyttet for tverrfaglige jusstudenter være å identifisere når et *wicked problem* har en juridisk dimensjon. Videre skal studentene kunne artikulere og resonnerer rundt de juridiske aspektene av slike problemer.

Dette nødvendiggjør to kommentarer om tilnærmingen under undervisningen. For det første har studiet en tredimensjonal tverrfaglighet. Studentene har ulik bakgrunn fra sine bachelorstudier, spesialiserer seg i tre forskjellige felt under masteren, og vil alle arbeide i ulike felt med varierende behov for juridisk kompetanse. Derfor vil det naturlig være variasjoner i studentenes interesse for juss.

Det kan være utfordrende å identifisere en grunnleggende indre motivasjon for det juridiske feltet blant tverrfaglige studenter. Derfor bør eventuelle spørsmål og bekymringer som oppstår, avklares umiddelbart. En strategi for det kan være seminarer og dynamiske dialoger i en mer sokratisk stil, fremfor tradisjonelle forelesninger i klasserommet. At studentgruppen er mindre enn tretti studenter gjør dette til en gjennomførbar strategi.

For det andre påvirker studentenes ulike fagbakgrunner læringsprosessen betydelig. Studenter fra forskjellige disipliner bringer unike perspektiver

og metoder til klasserommet. Dette beriker diskusjonene og fremmer en mer helhetlig forståelse av juridiske problemer. For eksempel kan en student med bakgrunn i biologi tilnærme seg juridiske spørsmål knyttet til bærekraft med fokus på økologiske konsekvenser. Samtidig kan en student fra statsvitenskap legge vekt på regulatoriske rammeverk og politiske implikasjoner. Denne mangfoldigheten krever en fleksibel undervisningsmetode som kan vise – og argumentere for – ulike synspunkter og oppmuntre til samarbeid. Ved å anerkjenne og utnytte disse varierte bakgrunnene, kan det skapes et dynamisk læringsmiljø hvor studentene lærer ikke bare fra underviseren, men også fra hverandre.

Juridisk kunnskap

I forrige punkt ble det slått fast at sentral kunnskap i den tverrfaglige konteksten er å forstå hvordan jurister ser verden. For å oppnå dette, diskuteres to sentrale øvelser. Den første øvelsen handler om å skille mellom forskjellige normative sfærer: sosiale regler, moralske regler og juridiske regler. Den andre øvelsen fokuserer på problematikken knyttet til tolkning av juridiske regler. Begge øvelsene har som fordel at de viser når og hvordan en bestemt regel kan tolkes. Ulemper er at det åpner for subjektivitet i å bestemme hvilken sfære en bestemt regel hører til, samt uenigheter og usikkerhet i tolkningen av regler. Imidlertid er disse ulempene en del av juridisk resonnering og praksis. Studentene får derfor et innblikk i hva det innebærer å være jurist.

Når det gjelder den første øvelsen, er målet at studentene skal kunne gjenkjenne den generelle strukturen til regler og deres sosiale funksjon. Videre skal de forstå formalitetene i jussen, både når det gjelder innhold og prosesser. Dermed blir studentene introdusert for spørsmålet om hva som gjør en regel til en juridisk regel. Eksempler på etiketterregler, religiøse regler og juridiske regler er presentert i Tabell 9.1.

Tabell 9.1*Normative sfærer*

	Etikette	Religion	Juss
Forby	Ikke tygg med åpen munn	Du skal ikke drepe	Ikke stjel
Pålegge	Spis med kniv og gaffel	Hedre din far	Betal skatt
Tillate	Du kan forsyne deg to ganger	Du kan be aftenbønn	Du kan ta en vaksine

Studentene må kunne identifisere ulike former av regler: å sette et forbud mot noe, å pålegge en plikt, eller å gi en tillatelse som en selv kan velge ikke å benytte seg av. Deretter diskuterer studentene kriteriene for hva som utgjør legalitet. Diskusjonene fokuserer hovedsakelig på tre alternativer: skapning av statlige organer, statlig håndhevelse og tvang, samt samfunnets aksept. Studentene debatterer hva som konstituerer juss. Dette bidrar til kunnskap som fremmer refleksjon over legitimitet og rettferdighet, og muliggjør en kobling mellom kunnskap og ferdigheter, særlig evnen til å identifisere relevante rettskilder.

Den andre øvelsen omhandler det sentrale spørsmålet om tolkning, og hvordan dette påvirker juristers verdenssyn. Studentene blir presentert for utsagnet «ingen sykler tillatt i denne parken». Etter en kort undersøkelse av hvordan studentene oppfatter regelens klarhet, oppfordres de til å diskutere om forbudet inkluderer følgende:

- Tohjulede sykler;
- Trehjulede sykler;
- Enhjulinger;
- Sparkesykler;
- Elektriske sykler;
- Elektriske sparkesykler;
- Firehjulede sykler;
- Skateboard;
- Rulleskøyter;
- Småbarnssykler og
- Småbarnstrehjulssykler.

Det iboende tolkningsproblemet blir umiddelbart tydelig. Dette åpner for en diskusjon om juridisk metode, som innebærer ulike tolkningsteknikker for å adressere hull og konflikter innenfor og mellom juridiske regler. Slike teknikker inkluderer tolkning basert på ordlyd, lovgivers intensjon eller regelens formål. I tillegg er prinsippene *lex specialis*, *lex posterior* og *lex superior* presentert som verktøy for å løse konflikter mellom regler.

Juridiske ferdigheter

Øvelsene som ble presentert ovenfor er designet for å fremme juridisk kunnskap, men er også tett knyttet til de ferdighetene som ønskes at studentene skal tilegne seg. Som tidligere nevnt, ønskes det å utvikle to hovedferdigheter. Den første er evnen til å identifisere om et problem har en juridisk dimensjon, inkludert å finne relevante rettskilder. Den andre er evnen til å «lese» jussen, det vil si å identifisere sentrale rettigheter og plikter.

Når det gjelder identifikasjonen av relevante rettskilder til den første ferdigheten, er utfordringen å undervise på en måte som lar studentene navigere både nasjonal og internasjonal rett. Dette er viktig gitt de forskjellige karaktertrekkene ved disse rettsystemene. Mens nasjonal rett er basert på et hierarki sentrert rundt statens maktmonopol, bygger internasjonal rett på koordinering med en diffus maktbruk av statene.

Det foreslås en rettskulturell tilnærming for å forstå nasjonal rett. Denne fokuserer på hvordan ulike land tenker på og anvender jussen. Rettskultur kan defineres som ideer om og forventninger til retten som blir operasjonalisert gjennom institusjonelle eller institusjonslignende praksiser (Sunde, 2020, s. 27). Den rettskulturelle modellen består av institusjonelle og intellektuelle elementer. Den flytter fokus fra rettsformene (skriftlig grunnlov eller ikke, bruk av forskrifter mot samlet lovverk, osv.) til prosesser for normproduksjon og konfliktløsning under de institusjonelle elementene. Den inkluderer også ulike måter å tenke om juridisk metode, rettferdighetsideal, profesjonalisering av jurister og internasjonalisering under de intellektuelle elementene (Sunde, 2020, s. 33). For eksempel, mens rettskulturen i Tyskland legger vekt på å oppnå forutsigbare resultater basert på skreven lov, fokuserer England på å realisere individuell rettferdighet i konkrete tilfeller. Selv om det kan være mindre forutsigbart, legges det derfor mindre vekt på skreven lov.

Fordelen med den rettskulturelle modellen er at den gir studentene verktøy for å tilnærme seg rettsystemer i ulike land, i stedet for å gå i detalj om den juridiske metoden i et bestemt land. Dette samsvarer med målet om å gi studentene ferdigheter som er hensiktsmessige for å håndtere situasjoner der jussen i andre land kan være involvert, spesielt med tanke på programmets internasjonale fokus og utfordringer knyttet til bærekraft. En rettskulturell tilnærming krever derimot en dyp forståelse av kulturelle, sosiale og historiske kontekster, noe som kan være komplekst og tidkrevende. Likevel er de masterstudenter og ikke bachelorstudenter, noe som tyder på en viss erfaring og kapasitet til å analysere og håndtere kompleksitet. Ikke minst har masterprogrammet i bærekraft som mål å «lage tverrfaglege løsninger på kompliserte problem» (Universitetet i Bergen, 2024a).

Når det gjelder internasjonal rett, fokuserer undervisningen på lovska-pende institusjoner og prosesser fremfor en formalistisk tilnærming til folke-retten. Formalistiske tilnærminger pleier å kategorisere rettskilder i «hard» og «soft» law, hvor den sistnevnte ikke anses som juridisk bindende i tradisjonell forstand. En slik tilnærming er svært begrensende med tanke på bærekraft. Rettsområder relatert til klimaendringer, miljørett, energi osv. kjennetegnes av å være innovative i seg selv, der få juridiske instrumenter passer inn i en streng dikotomi av enten bindende eller ikke-bindende regelverk.

Videre gir betydningen av ikke-statlige aktører i et bærekraftperspektiv argumenter for å bevege seg mot en mer prosessuell forståelse av internasjonal rett. Dette gir studentene fleksible ferdigheter for å nærme seg juridiske kilder innenfor de ulike feltene av folkerett. For eksempel, innenfor bærekraft fokuseres det på prinsipper som kilder: ikke-skadeprinsippet, føre-var-prinsippet, forurenser-betaler-prinsippet, forsiktighetsprinsippet og begrepet om bærekraftig utvikling. Disse prinsippene stammer fra forskjellige grunnlag, og de integreres på ulike måter i juridiske instrumenter, enten de er bindende eller ikke: erklæringer, traktater, rettspraksis, sedvaner osv.

Når det gjelder den andre ferdigheten, å «lese» jussen, fokuseres det på å kunne forstå de innebygde rettighetene og pliktene i en gitt norm, uavhengig av dens kompleksitet. Gjennom en rekke øvelser opplever studentene aktiv læring. De blir introdusert til ekte eksempler på regler relatert til bærekraft. Studentene må identifisere konkrete regler som tildeler enten rettigheter eller pålegger plikter. Modellen «hvis A, så B» blir presentert, sammen med syllogisme som den primære logikken bak juridisk resonnering. Syllogismen

består av et hovedpremiss, et underpremiss og en konklusjon. Den bidrar til å konkretisere en generell regel og et spesifikt faktum for å trekke konklusjoner om de juridiske konsekvensene av en hendelse.

Den første øvelsen er å identifisere den atferden som kreves i artikkel 9 i Parisavtalen: «Parter som er industriland, skal gi finansielle ressurser for å bistå parter som er utviklingsland, til både utslippsreduksjon og tilpasning i forlengelsen av sine eksisterende forpliktelser etter konvensjonen» (Lovdata, 2016). I modellen «hvis A, så B» blir saken: Hvis du er et industriland, må du gi finansielle ressurser for å hjelpe utviklingsland i dette tilfellet.

Den andre øvelsen har en mer kompleks norm, som for eksempel: «Alt avfall som senere skal fjernes, forbrennes eller disponeres på annen måte i Antarktis, jf. § 21, skal lagres på en slik måte at spredning eller utslipp til miljøet forhindres», som står i § 23 i Forskrift om miljøvern og sikkerhet i Antarktis (Lovdata, 2013).

Til slutt kommer den mest komplekse øvelsen. Den tar for seg artikkel 4, ledd b i FNs rammekonvensjon om klimaendring (Lovdata, 1994):

Alle parter skal, under hensyntagen til deres felles, men differensierte ansvar, og deres spesielle nasjonale og regionale utviklingsprioriteringer, mål og forhold ... formulere, gjennomføre, offentliggjøre og regelmessig oppdatere nasjonale og, der det er hensiktsmessig, regionale programmer, som inneholder tiltak for å motvirke klimaendring ved å ta for seg menneskeskapte utslipp fra kilder og opptak av alle drivhusgasser som ikke er kontrollert av Montrealprotokollen, og tiltak for å lette nødvendig tilpasning til klimaendring.

Ved å fokusere på ferdigheten til å lese jussen, blir studentene kjent med det tekniske i juridisk terminologi og lovgivning. De blir også oppmerksomme på konnotasjonene til ulike ord: formulere, implementere, offentliggjøre og jevnlig oppdatere inneholder ulike forpliktelser, på samme måte som å fjerne, forbrenne eller disponere gjør. Studentene kan forstå at man kan forvente at staten utfører en rekke ulike handlinger. Selv om å forstå konnotasjonene til ulike ord kan være abstrakt, gir øvelsene studentene erfaring med å navigere i juridiske tekster.

Generell juridisk kompetanse

Det siste elementet i NKR er generell kompetanse, som refererer til evnen til å bruke kunnskap og ferdigheter på en selvstendig måte og i ulike situasjoner (NOKUT, 2011). I juridiske utdanningsprogrammer i Norge er den generelle kompetansen satt til «tilegne seg rettslig kunnskap og tilnærme seg nye rettslige spørsmål», samt «vurdere kvaliteter ved rettslige argumenter og standpunkt» (Det juridiske fakultet UiO, 2024). Med utgangspunkt i kunnskapene og ferdighetene som er diskutert ovenfor, er den generelle juridiske kompetansen tiltenkt studenter i den tverrfaglige konteksten under vår studie parallell: å vite hvordan man nærmer seg juridiske dimensjoner av problemer, og å evaluere kvaliteten av argumentene.

Her, i motsetning til masterprogrammer rettet mot jusstudenter, er ikke målet å ta stilling til juridiske argumenter. I stedet er det å ha en forståelse for de ulike argumentene som kan fremmes og deres kompleksitet, slik at de vet når det er behov for å konsultere en spesialist. Kort sagt, å vite når man skal kontakte en jurist eller advokat.

Generell juridisk kompetanse inkluderer både kunnskapen og ferdighetene diskutert ovenfor. For å sikre at studentene er i stand til å anvende sin kunnskap og ferdigheter selvstendig og i samarbeid, i ulike sammenhenger, brukes bærekraftsrett som eksempel. Gjennom diskusjoner om ulike kilder til bærekraftsrett, som traktater (FNs klimakonvensjon), sedvanerett (statlig ansvar) og prinsipper (ikke-skade; føre-var, osv.), blir dette den eneste «substansielle jussen» studentene får i kurset. Dette forutsetter de sentrale kunnskapene og ferdighetene som allerede er gjennomgått.

Spørsmål som stilles inkluderer: Hva er det juridiske innholdet (rett/plikt) i bærekraftig utvikling? Under hvilke omstendigheter kan prinsippet om samarbeid brytes? Hvordan kan man balansere mellom to tilsynelatende uforenlige menneskerettigheter? Ved hjelp av relevante juridiske kilder som traktater, prinsipper og faglitteratur kan studentene kartlegge nøkkelementene i svarene.

Denne tilnærmingen gir forståelse av jussen og dens anvendelse i praksis. Den gir studentene ferdighetene de trenger for å navigere i det juridiske landskapet, både nasjonalt og internasjonalt. Dette er spesielt viktig i en stadig mer globalisert verden, hvor gjenstridige problemer ofte krysser nasjonale – og faglige – grenser.

Et eksempel kan illustrere tilnærmingen presentert her. I en gruppeoppgave om Fosen-saken ble studentene bedt om å analysere domstolens

avgjørelse og vurdere dens implikasjoner for fremtidige vindkraftprosjekter i Norge. Her har man sett at studentene lykkes med å anvende juridisk metode og resonnement. De identifiserer hvilke rettslige forpliktelser som gjelder for utbyggere og staten, og hvordan disse kan oppfylles i tråd med både nasjonale og internasjonale miljø- og menneskerettighetskrav. Videre kan de også identifisere hvordan rettslige interessekonflikter kan oppstå mellom de ulike partene.

Kompetansen om å kunne navigere i både nasjonale og internasjonale rettssystemer, forstå hierarkiet av rettskilder og anvende juridisk metode for å finne og tolke traktater, lover, forskrifter og rettspraksis står sentralt. Dette er essensielt for å kunne vurdere juridiske aspekter av gjenstridige problemer og sikre at løsningene de utvikler er juridisk holdbare.

Konklusjon

Undervisningen i juss for ikke-jurister innenfor masterprogrammet i bærekraft har avdekket en rekke muligheter og begrensninger. Gjennom å legge vekt på essensiell kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse får studentene et innblikk i hvordan jurister oppfatter verden. De kan nærme seg den rettslige dimensjonen av gjenstridige problemer uavhengig. De vet når det er behov for å henvende seg til en juridisk spesialist.

I en større sammenheng viser dette kapittelet at studier innen bærekraft byr på utfordringer knyttet til undervisning i juss. På den ene siden er *wicked problems* mangefasettete, og det er mangel på konsensus om hvordan de skal defineres, eller hvor grensene for et problem går. På den andre siden opererer jussen med definisjoner som, selv om de er kunstige og ofte dikotomiske, tillater at idealer om rettferdighet oppnås i henhold til hvert rettssystem.

Mens undervisning i juss til ikke-jurister i disiplinære kontekster kan gi et overblikk over rammen og en oversikt over spillfeltet der hver disiplin finner sted, handler det i masterprogrammet i bærekraft mer om å gi et bildebehandlingsfilter. Bildet av en anaglyf av menneskekroppen illustrerer hvordan ulike filtre kan avsløre forskjellige mekanismer innenfor samme enhet. Ved å bruke et rødt filter kan man se blodstrømmen i menneskekroppen. Ved å bruke et grønt filter kan man se beinene. Ved å bruke et blått filter kan man

se muskulaturen. Likevel er kroppen en integrert helhet. På samme måte bør bærekraftstudenter ikke begrenses av tradisjonelle perspektiver. Derfor blir det stadig mer essensielt å prioritere forståelsen av prosesser framfor former. Kapittelet viser hvordan studentene kan oppdage juridisk kunnskap selv.

Selv om tilnærmingene som er presentert har vist seg å være effektive i dette spesifikke programmet, kan de også være relevante for andre som underviser i juridiske emner for ikke-jurister. Mange av de samme prinsippene og utfordringene gjelder, uavhengig av det spesifikke fagområdet. For eksempel er det behov for å balansere teoretisk kunnskap med praktisk anvendelse, eller utfordringen med å undervise komplekse juridiske konsepter på en tilgjengelig og relevant måte. Derfor kan erfaringene og innsiktene som er delt i dette kapittelet potensielt være nyttige for en bredere gruppe av undervisere.

Det som muligens skiller undervisning i juss for ikke-jurister i dette masterprogrammet fra andre, er at det ikke analyserer et spesifikt fagområde, men jussen generelt. Fokuset ligger derfor på forståelse av prosesser framfor former. Det er ikke en konkret rettskilde, som barneloven, arbeidsmiljøloven, opplæringsloven eller Grunnloven, som analyseres av studentene. I stedet lærer de hvordan man kan lete etter og bruke rettskilder generelt. Dessuten kan denne tilnærmingen være verdifull for alle studenter, uavhengig av fagområde, da den gir ferdigheter som også er relevante i arbeidslivet. Med andre ord, det handler om å gi studentene verktøyene de trenger for å navigere i det juridiske landskapet, uavhengig av hvilken rettskilde de står overfor. Dette er en viktig kompetanse som kan ha bred anvendelse og nytteverdi.

Studien som er gjennomført her, etterlater flere ubesvarte spørsmål. Blant problemstillingene som gjenstår for videre forskning, er å kvantitativt måle effektiviteten av en slik tilnærming. Det er også viktig å utforske effekten av ulike undervisningsteknikker i klasserommet. Vil samme tilnærming fungere for grupper med over 100 studenter? Denne boken vitner om den innsatsen som gjøres på feltet. Ved å samle disse spredte arbeider kan man lære av hverandre og håpe på å formidle juridiske ferdigheter ut til en bredere målgruppe. Både studenter innen bærekraft, som i vårt tilfelle, og samfunnet for øvrig, vil utvilsomt ha fordel av dette. I tillegg er det viktig å huske at det alltid vil være rom for forbedring og innovasjon i pedagogisk praksis. Dette vil ikke bare bidra til å forbedre kvaliteten på undervisningen, men også bidra til å fremme en kultur av livslang juridisk nysgjerrighet og læring blant studentene.

Referanser

- BI. (2024). *Master i rettsvitenskap*. <https://www.bi.no/studier-og-kurs/masterstudier/master-i-rettsvitenskap/>
- Clark, S. J. (2013). Law schools as liberal education. *Journal of Legal Education*, 63(2), 235–246.
- Det juridiske fakultet UiB. (2024). *Studieplan for MAJUR rettsvitenskap (jus), master, 5 år, vår 2024*. <https://www.uib.no/nb/studier/MAJUR/plan>
- Det juridiske fakultet UiO. (2024). *Hva lærer du? – Rettsvitenskap (jus) (master – 5 år) – Universitetet i Oslo*. <https://www.uio.no/studier/program/jus/hva-lerer-du/index.html>
- Det juridiske fakultet UiT. (2024). *Rettsvitenskap – master | UiT*. https://uit.no/utdanning/program/274286/rettsvitenskap_-_master
- Gisle, J. (2023). Glossatorene. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/glossatorene>
- Handelshøyskolen ved UiA. (2024). *Rettsvitenskap–Juss*. Universitetet i Agder. <https://www.uia.no/studier/rettsvitenskap-juss2>
- Handelshøyskolen ved UiS. (2024). *Master i rettsvitenskap (jus) – 2 år | Universitetet i Stavanger*. <https://www.uis.no/nb/studier/master-i-rettsvitenskap-jus-2-ar>
- Honoré, T. (1995). *About law: An introduction*. Clarendon Press; Oxford University Press.
- Libell, H. P. (2022, 16. september). Jusstudie-revolusjonen. *Juridika*. <https://juridika.no/innsikt/jusstudie-revolusjonen>
- Lovdata. (1994). *FNs rammekonvensjon om klimaendring—TRA-19920509-001*. <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/1992-05-09-1?q=rammekonvensjon%20om%20klimaendring>
- Lovdata. (2013). *Forskrift om miljøvern og sikkerhet i Antarktis, FOR-2013-04-26-412*. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-04-26-412>
- Lovdata. (2016). *Parisavtalen*. <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/2015-12-12-32>
- NOKUT. (2011). *Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring*. <https://www.nokut.no/norsk-utdanning/nasjonalt-kvalifikasjonsrammeverk-for-livslang-laring/>
- Orakhelashvili, A. & Akehurst, M. B. (2019). *Akehurst's modern introduction to international law* (8. utg.). Routledge, Taylor & Francis Group.
- Rittel, H. W. J. & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, 4(2), 155–169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730>
- Sunde, J. Ø. (2020). Managing the unmanageable—An essay concerning legal culture as an analytical tool. I S. Koch & J. Ø. Sunde (Red.), *Comparing legal cultures* (2. utg., s. 23–40). Fagbokforlaget.
- Universitetet i Bergen. (2024a). *Berekraft, master, 2 år*. <https://www.uib.no/studier/MAHF-SDG>
- Universitetet i Bergen. (2024b). *Studieplan for MAHF-SDG Berekraft, master, 2 år*. <https://www.uib.no/nb/studier/MAHF-SDG/plan>
- University of Bologna. (2024). *The birth of the Studium and the Commune: The history of the University of Bologna in the 11th and 12th centuries*. <https://www.unibo.it/en/university/who-we-are/our-history/nine-centuries-of-history/the-birth-of-the-studium-and-the-commune>